

Inga Birgersdotter

Abbedissa i Vårfruberga Kloster under åren 1343 - 1351

Klostermodellen som finns i Fogdö kyrka är gjord av Bert Edenholm.

Amatörforskning om Inga Birgersdotter

Arbetsgrupp:

Jonsson Bernt
Jonsson Siv
Köhn Eva
Wallin Ingalill

Inledning/bakgrund

Vårfruberga kloster och dess historia ger oss ännu idag mycket att fundera över.

Ursprungligen fanns ett kloster i nära anslutning till Fogdö kyrka.

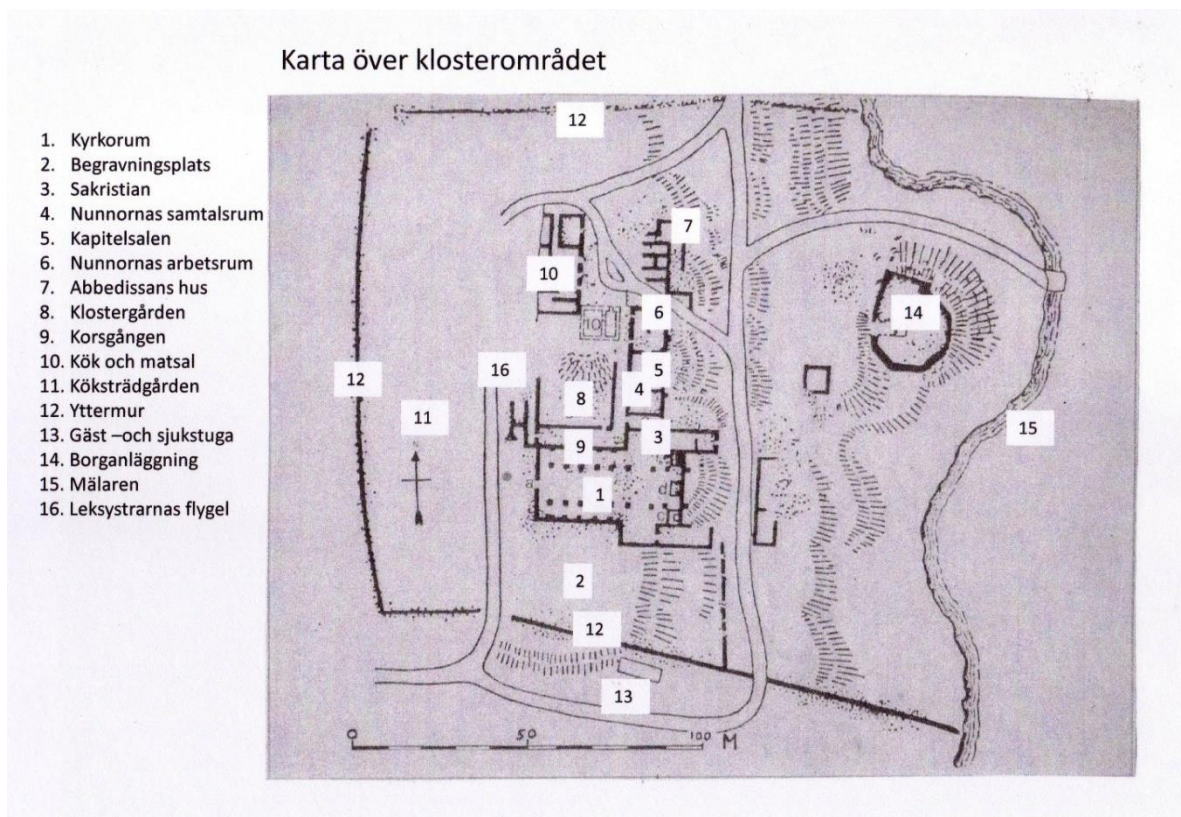
Detta kloster benämndes Setuna (Sjötuna).

Fogdö socken benämns även i Medeltida brev som Gammalklosters socken.

Ett tydligt bevis på att klostret tidigare låg vid Fogdö kyrka.

Skyddsbrevet från 1253 är skrivet till Vårfruberga kloster men detta kan vara en efterkonstruktion. Vårfruberga kloster som det är beläget vid Mälaren grundades första 1289.

Detta arbete kommer dock i huvudsak att ägnas åt Vårfruberga Kloster och Abbedissan Inga Birgersdotter.

(Källa: "Fogdönunnorna och deras kloster").

1300-talets kulturlandskap skiljer sig mycket från det landskap vi ser idag.

Vattennivån på 1300-talet var ca tre meter högre än idag, vilket gör att landskapet såg helt annorlunda ut.

Klostrets placering vid Mälaren var strategiskt och innebar goda möjligheter för kontakter med yttrevärlden. Även om klostret till stor del var självförsörjande behövdes inköp av vissa varor. Exempel på detta kan ha varit salt och tyger.

1300-talets Sverige präglades också, i mycket hög grad, av krig och oro vilket gjorde tillvaron otrygg. Vi har alla säkerligen läst om Nyköpings gästbud och insett följderna av detta. En tillvaro i ett kloster kunde säkerligen kännas trygg och säker för många kvinnor.

Vårfruberga klostrets läge nära Mälarstranden garanterade således goda kontakter, både med den närbelägna biskopsstaden Strängnäs och andra viktiga centra inom Mälarens stora vattenområde. En storhetstid för hela Strängnästrakten måste fö ha upplevts under andra halvan av 1200-talet då tre för tiden gigantiska byggprojekt pågick, Domkyrkan och Dominikanerklostret i Strängnäs samt Vårfruberga kloster. En förutsättning för att klara alla transporter i samband därmed var naturligtvis farlederna över Mälaren. Det som idag tycks ligga perifert låg alltså centralt under medeltiden.

(Utdrag ur "Älskade döttrar på Fogdön" Föreningen Vårfruberga Kloster 2012)

INGA BIRGERSDOTTER

Inga Birgersdotter var dotter till Birger Likvidsson (Likvidssönernas ätt) och hans maka NN Ödgisladotter (Lejonansikte). Födelseår okänt men torde vara någon gång i slutet av 1200-talet eller början av 1300-talet. Hon var abbedissa i Vårfruberga Kloster mellan åren 1343-1351. Det kan vara så att hon ingått i klostret redan 1323. Ett tecken på att hon redan på 1320-talet fanns i klostret är att hennes bror, Egils Birgersson biskop i Västerås, 1328 åtog sig prokuratorskapet för en donation till Vårfruberga Kloster.

Enligt vissa källor var hon en i raden av fem barn.

Hon hade tre bröder varav Egils Birgersson biskop i Västerås, kanske är den mesta kända. En annan bror, Ulvid Birgersson skrev 1343 ett brev till Vårfruberga kloster, där han skänkte förnödenheter till klostret. SDHK nr: 4917.

Den tredje brodern, Halsten Birgersson, ägde jordegendomar i Småland och på Öland.

Yngst i syskonskaran var Katarina Birgersdotter.

Beträffande Ingas syskon varierar uppgifterna beroende på var man söker informationen.

Vissa uppger att hon har två bröder, andra att hon har tre bröder och en syster.

Dock finns klarar belägg på att hon hade tre bröder. Alla är nämnda i medeltida brev.

I medeltida brev skrivna till eller från Vårfruberga kloster nämns, så vitt vi har kunnat finna, aldrig hennes far, Birger Likvidsson. Däremot hennes bröder, Egils Birgersson, Halsten Birgersson och Ulvid Birgersson. Även en farbror till henne, Peter Likvidsson, finns omnämnd i flera av de brev som skrevs under hennes tid som abbedissa.

Hennes mor var nunna i Vårfruberga kloster. Trolig förklaring till detta kan vara att modern blev änka och då valde att söka sig till klostret.

I ett medeltida brev från 1310 skänker Ingas bror, Halstan Birgersson, sin gård Fruktmöte i Vedbo såsom ingift för sin mors underhåll vid hennes inträde i klostret.

SDHK nr: 2322.

Kanske fanns hennes dotter, Inga Birgersdotter, redan då i Vårfruberga kloster.

Trots att Inga bara var abbedissa under åtta år är det en, med den tidens mått mätt, riklig brevskörd. Av de 217 sparade medeltida breven skrivna till eller ifrån Vårfruberga kloster, är 32 stycken skrivna under hennes tid. Tecken på att hon var en mycket stark och engagerad abbedissa. Hon nämns första gången i ett medeltida brev från 1343.

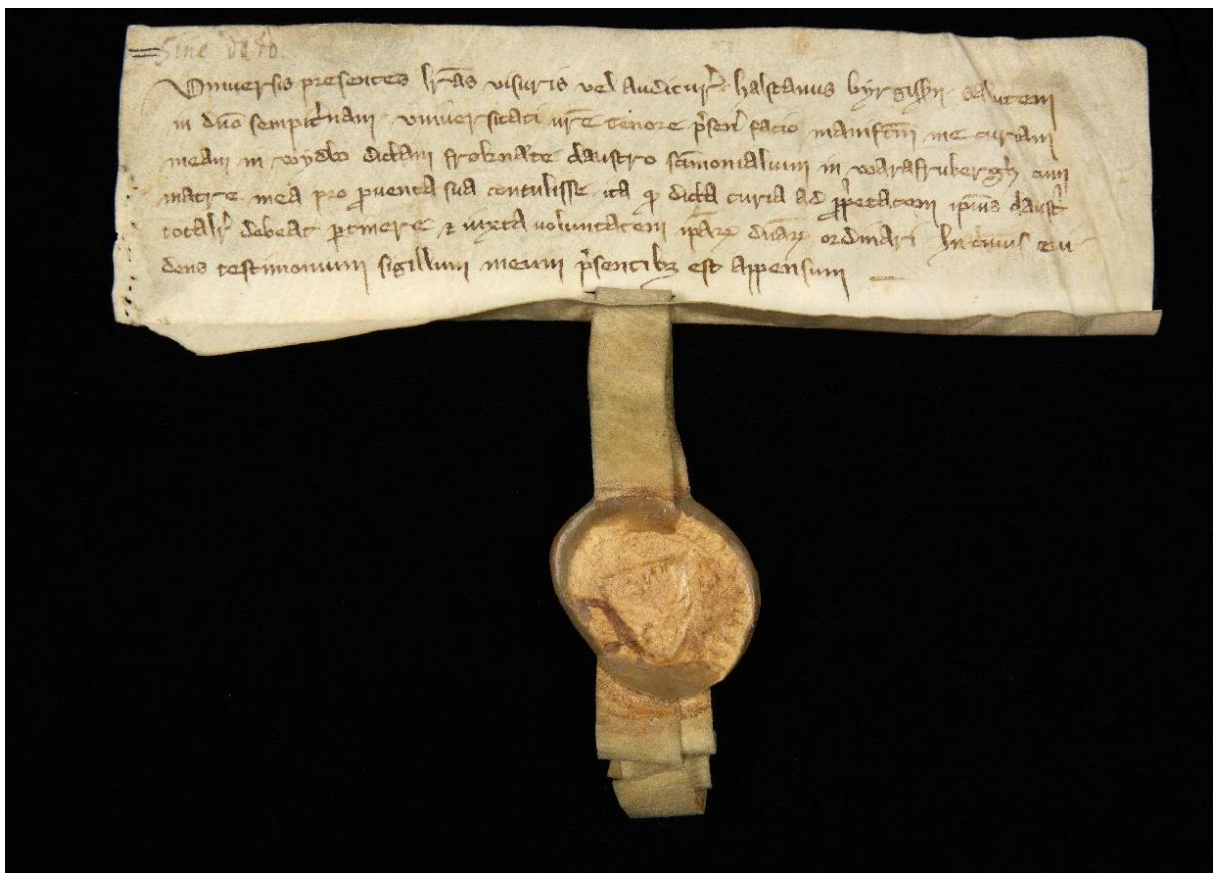
Troligen hade hon då varit abbedissa i flera år.

Inga Birgersdotter opponerade sig mot oförrätter och hade förmågan att ta hjälp av sin bror, Egils Birgersson och Påven Clemens VI. Exempelvis underlät adeln och bönderna, vid några tillfällen att betala tionde till klostret. SDHK nr: 4890.

Det första brevet till Vårfruberga kloster är från 1250 och det sista från 1524.

Exempel på medeltida brev

Halstan Birgersson kungör att han till nunneklostret i Vårfruberga skänkt sin gård Fruknöte i Vedbo såsom ingift för sin mors underhåll vid hennes inträde i klostret, med villkoret att gården helt skall tillhöra klostret och stå under dess förvaltning.

Avskrift av medeltida brev. SDHK nr 2322 från år 1310.

Gamla mått.

1 örtugland = 1 tunnland = 4000 – 5000 kvadratmeter

1 penningaland = 1 / 24 örtugland = 206 kvadratmeter

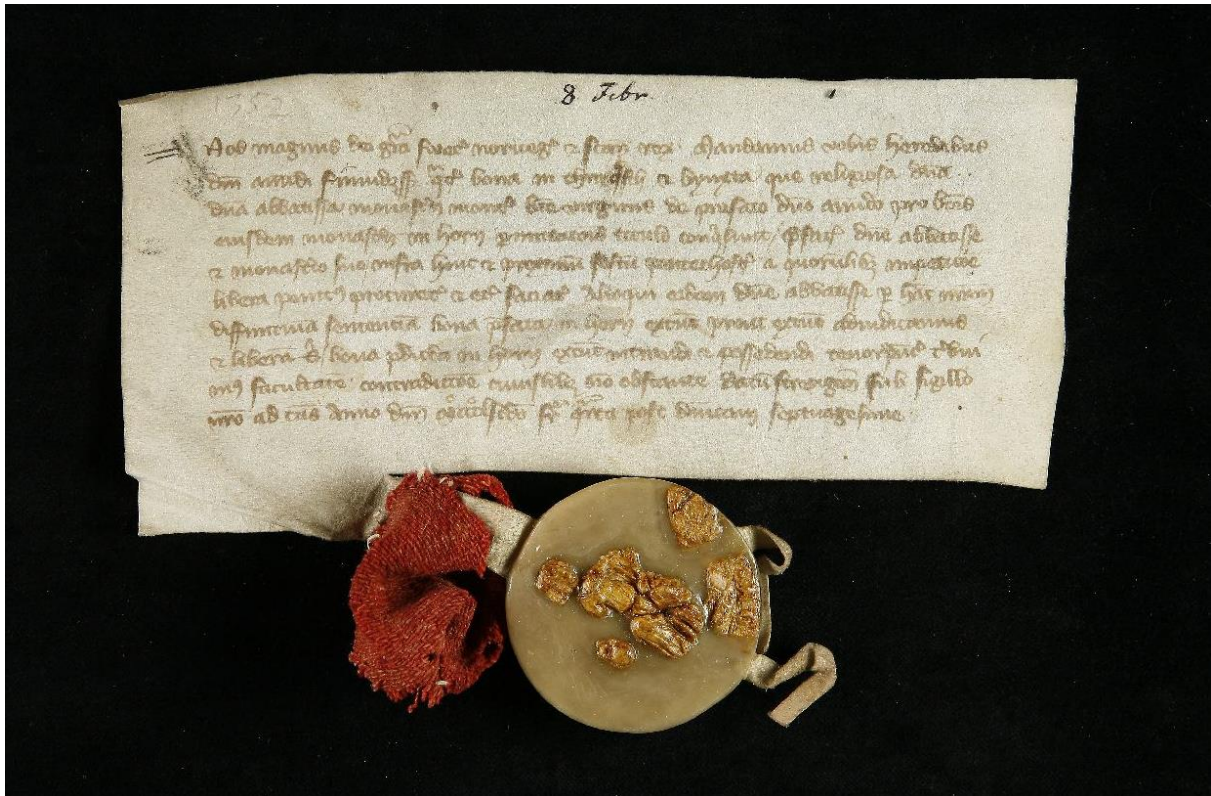
1 markland = 8 öresland = 24 örtugland = 192 penningaland = 3,9493 hektar

1 markland = 8 öresland = 24 örtugland = 192 penningaland = ca 24 tunnland

1 attung = 1/8 = 12 tunnland = 6 hektar

Källa: Wikipedia

Kung Magnus giver en rysk flicka till Vårfruberga kloster 5 örtugland jord i Askare, Vansö socken (Åkers härad)

Avskrift av medeltida brev. SDHK nr: 5911.

Livet i Klostret

Dagen och dygnet präglades av bön och arbete. ”ora et labora” = Bed och arbeta.

Tre måltider om dagen och frukosten bestod av gröt. Middagen mitt på dagen bestod oftast av rotfrukter och kvällsmålet av någon soppa. I den egna klosterträdgården odlades rotfrukter som också sparades till hösten och vintern. Fisk var en naturlig del av måltiderna, däremot var kött mindre vanligt. Kött av tvåbenta djur, t.ex. höns, ansågs dock vara lämplig föda.

Många kloster hade egna karpdammar men beträffande Vårfruberga Kloster är detta oklart. Kanske nöjde man sig med fisken från den närbelägna Mälaren?

En nunnas arbetsdag

Arbete och bön präglade dagarna i klostret. Redan kl. 02 var det väckning och första bön. Därefter följde arbete som varvades med ytterligare sex bönestunder, tre måltider, sång, mässa och högläsning av bibliska texter. Det var inte tillåtet att tala om vad som helst. Samtalens innehåll och form var förutbestämda.

Skrivarverksamheten

Under medeltiden började det skrivna ordet få en allt större betydelse. Gudstjänsterna innehåll många texter som skulle läsas eller sjungas och ordningen var viktig. Därför behövdes böcker. Latinet blev det enhetliga språk man kunde kommunicera med i hela det katolska Europa, dock var det endast de lärda, klosterfolket och prästerna som kunde tala och skriva latin.

Vintertid var nunnorna hänvisade till inomhusarbete och vid sidan om undervisning och skrivareverksamhet ägnade man sig åt textilslöjd, främst för att tillgodose kyrkans behov av vackra textilier.

Utanför klostermuren låg klostrets gäst-och sjukstuga, dit man kunde vända sig för att få hjälp av de läkekunniga nunnorna.

I klosterträdgården odlades de olika medicinalväxterna som behövdes för tillverkning av medicin. Kunskapen om hur växterna kunde odlas och användas var samlade i handskrivna böcker och man drog upp växterna från frö eller stickling, skördade och torkade dem och använde sedan själva råämnet, drogen, för att tillreda medicinen.

I Sverige var klostren de som tidigast bedrev trädgårdsskötsel och som odlade systematiskt och rationellt. Cistercienserna var speciellt kunniga och intresserade av detta och dess kloster anlades alltid efter en förebild från moderklostret Clairvaux i Frankrike med en fyrkantig klostergård i centrum. Den bestod av gräs och vackra väldoftande blommor, ofta fanns här också en brunn. Längre bort fanns köks-och fruktträdgårdar och örtagården. (Utdrag ur "Älskade döttrar på Fogdön" Föreningen Vårfruberga Kloster 2012)

I Örnulf Tigerstedts bok, "Det ekar under valven", nämns Inga Birgersdotter på flera ställen. Exempelvis betonar han hennes kloka sätt att sköta klostret. Hon försökte att byta jordegendomarna, som låg långt ifrån klostret, till mer närbelägna så att ägorna skulle finnas nära klostret och mer sammanhängande. En mycket klok tanke.

Dåtidens abbedissa kan jämföras med dagens VD. Mycket stort ansvar torde ha legat på hennes axlar och kommunikationen med traktens bönder och adelsmän säkerligen inte alltid så lätt. Om detta visar också de brev hon skrev till sin bror för att få stöd att driva in tionde från traktens bönder och adelsmän.

Se medeltida brev SDHK nr 4890.

Under sommarhalvåret bestod arbetet vid klostret säkerligen i att odla inför vintern. Många av de växter som odlades var medicinalväxter. De behövdes inte enbart för nunnorna och leksystrarna på klostret utan även för att kunna hjälpa människorna utanför klostrets murar. Att nunnorna var kunniga i läkekonst var känt. Klostret hade även en gäst - och sjukstuga för behandling av människor utanför klostret.

Avslutning

Inga Birgersdotter framstår som en mycket stark och framgångsrik abbedissa. Kanske inte omtyckt av människorna utanför klostrets murar, men sannolikt respekterad för den kunskap hon innehade. Men desto mer aktad av människorna i klostret.

Inga var abbedissa under åren 1343 – 1351 men uppgifter finns att hon fanns på klostret redan på 1320 – talet. Dock har vi inte kunna finna något sparade medeltida brev som ger oss information om när Inga Birgersdotter inträdde i klostret.

Troligen inträdde hennes mor, NN Ödgisladotter, i Vårfruberga kloster 1310. Detta styrks av ett medeltida brev från 1310 där hennes son, Halstan Likvidsson skänker jordegendom till klostret i samband med moderns inträde i Vårfruberga kloster. SDHK nr: 2322.

En anledning till moderns beslut att bli nunna kan vara att hennes make, Birger Likvidsson, hade avlidit. 1300-talet präglades mycket av krig och oroligheter.

Kanske var hennes mor där innan Inga kom till klostret?

Denna fråga kanske vi aldrig får klart besked om.

Men vem var Inga Birgersdotter? Hennes adliga släktskap har vi fått en liten inblick i, men hur såg släkten ut på moderns sida. Inte så lätt att få klarhet i nästan 700 år efter hennes verksamma år. Det skulle vara spännande att hitta fler uppgifter.

Hon planerade säkerligen sitt arbete på ett mycket rationellt sätt. Därom vittnar berättelserna i Örnulf Tigerstedts bok: "Det ekar under valven".

Beträffande hennes bortgång, någon gång mellan åren 1351-1355, kan man fundera över om det var digerdöden som tog hennes liv, eller vanlig ålderdomssvaghet. Svårt att veta eftersom vi bara vet ungefär när hon avled men vi vet inte när hon var född. Vissa källor menar att nunnorna i klostren var mer skyddade för smittokällor, men å andra sidan tog dom ju om hand människor som var sjuka.

Det medeltida brev från 1351, där påven Clemens VI ger henne syndernas förlåtelse på hennes dödsbädd, bekräftar troligen inte att det var detta år hon avled. Eftersom vi har funnit ett brev till hennes bror, Egisl med nästan exakt samma ordalydelse känns breven närmast som en trygghet inför förestående bortgång. Enligt andra uppgifter avled brodern någon gång under perioden 29 september 1352 – 7 juni 1353. SDHK nr 6137 och 6138.

Fortfarande kvarstår många frågetecken beträffande Inga Birgersdotter och hennes tid i klostret och kommer kanske så att förbli, men det skulle vara mycket intressant att finna fler ledtrådar beträffande hennes liv och verk.

Referenser

Annell Gunnar: "Fogdönnorna och deras kloster" 1993.

Damell David: "Medeltida klosterliv på Fogdön". Sörmlandsbygden 2013.

Föreningen Vårfruberga Kloster. "Älskade döttrar på Fogdön". 2012.

Föreningen Vårfruberga Kloster. "Medeltida klosterliv på Fogdön". 2012.

Gillenstam Hans. "Äldre Svenska Frälsesläkter. Ättartavlor". Häfte 1 sid 51.

Riksarkivet SDHK

Strängnäs Stifts Herdaminne. Del 1. Utgiven 1977 sid 655.

Tigerstedt Örnulf: "Det ekar under valven". Utgiven 1949.